

Emberi és isteni teremtetés

Pais István előadása

Régóta nem tapasztalt érdeklődés előzte meg a főiskola Tamási Áron klubjának november 25-i programját, melynek során dr. Pais István, az Eötvös Loránd Tudományegyetem docense tartott előadást a vallásfilozófiai kérdésekről. A rendkívül érdeklődés elsősorban azzal indokolható, hogy — bár számszerűleg elenyésző a vallásos hallgatók aránya — érzékenyen reagálnak a vallás különböző kérdéseire, mint a legjelentősebb nem marxista ideológiára, sőt az utóbbi években mintha fokozódna is ez a fajta orientáltság. Ugyanakkor az előadó sem volt ismeretlen a hallgatóság előtt, több filozófiai, vallástörténelmi valamint valláskritikai cikke, tanulmánya, jegyzete jelent meg, s éppen az előadását megelőző hetekben adta ki Ember és vallás című könyvét az Akadémiai Kiadó.

Pais István rámutatott arra, hogy az emberiség legrégebbi kérdése (miként jött vagy jöhetett létre az a világ, amelyben élünk) a bölcséleti gondolkodástörténetben is igen korán vetődött fel. Ennek ellenére hosszú vajdás szakasz után tudott csak megnyugtató választ adni a lehetséges tapasztalatok körét átlépő (filozófiai kategóriával jelölve: transzcendens) isteni világ kialakulásának kérdésére.

A világteremtés egyik kialakult magyarázata a világ isteni teremtésének mítosza, amely leírását a Biblia (görög szó, jelentése „könyvecskék”) két gyűjteménye, az Ószövetség és az Újszövetség tartalmazza. A 17. században élt holland filozófus, Spinoza mutatta ki először, hogy a Bibliában nem egy, hanem két teremtés-mítosz szerepel, amelyek viszont ellentmondásos természetűek miatt éppen egymás hitelét rongják le. Az előadó részletesen kitért ezekre az ellentmondásokra, kezdve azzal a megállapítással, hogy a kétféle mítoszban nem azonos a teremtés időtartama, egészen addig, hogy az egyik szemlélete optimista, a másiké pesszimista.

A marxizmus filozófiája a világot teremthetlenségét, a moz-

gó anyag örök létét vallja, s nem fordítva áll a dolog: az emberek alkották meg — a maguk képére — istenüket, isteneiket. A Biblia is emberi alkotás-ként, mégpedig a maga nemében egyszerű emberi munkaként áll előtünk, amelyben az emberek gondolatai, vágyai, történelmi emlékei tükröződnek vissza. Pais egyúttal óva intett attól a gondolattól mely leegyszerűsíti a valláskritika történelmi fejlődését. Szabad legyen kieme'nünk itt egy nevet, az ókori szkeptikista gondolkodó Karneádeszt, akinek munkásságát eddig meglehetősen a'abecsültük, holott valláskritikai teljesítménye bálumban ejtő, s alapjában korszakalkotó. Karneádesz rájött arra, hogy „az irreálisról éppúgy keletkeznek képzetek, mint a valóságosról, melyek evidenseknek tűnnek és ezért cselekvésre készítetnek”. Rendkívül termékeny gondolatok közül csupán egyre szeretnénk még utalni. Vitatkozva azzal a nézettel, mely szerint isten létezését az bizonyítja, hogy állítólag ő adta az észet az embernek (azt csak ő tudta adni), mondja, hogy az értelmes gondolkodást a bűnös ember is igénybe veheti, márpedig a köznap élet tele van ilyen gonosztevővel. „Éppen ezért jobb lett volna, ha az istenek nekünk semminemű észet nem adnak, mintsem általa egy olyan képességet, amely annyit romlást, ártalmat okoz számunkra. S továbbá, ha az isteni szellem és akarata az emberekről azáltal gondoskodott, hogy nekik észet adott, akkor csak azokról gondoskodott, akiket jóindulatú értelemmel ajándékozott meg — ezek azonban mint látjuk, nagyon kevesen vannak, ha egyáltalán akadnak —, ami azonban lehetetlenség, mert a halhatatlan istenek nem gondoskodhattak csupán kevesekről, inkább arról van szó, hogy senkiről sem gondoskodtak”.

A vallás kialakulásának meghatározott ismeretelméleti és társadalmi-szociális okai vannak. Ezeket mind sorra venni és ele-

mezni, meghaladná egy előadás keretét. Figyelemreméltó elemzést hallottunk azonban az ún. vallási antropocentrizmusról, amely tulajdonképpen egy emberi „önzés”, ami által az ember önmagát teszi rajta kívüli középpontjává és céljává, engedve a könnyebb „megoldásnak”, nem maga igazodik a világhoz, hanem a világot igazítja magához. Már Feuerbach felismerte, hogy az ember számára az isten a cél, de az isten céljává mégis önmagát teszi meg.

Az előadás — továbbgondolásra készítve — sokféle gondolat-sort indíthat el. Például miért változott meg Jónéhány filozófus valláskonceptója élete során? Hume a vallást csak elméletileg vetette el, a társadalmi szférában azonban meghagyta. Kant alapjaiban ingatta meg az objektív idealista gondolkodást, mégis behozza etikájába istent. Fichte pedig kezdetben igen közel jutott az ateizmushoz, később viszont objektív idealizmusba, egy misztikus vallásba csapott át. Arról van-e itt szó, hogy egy dialektikus gondolat-sor következetes végigvitele szükségszerűen ellentmondáshoz vezet akár egy objektív, akár egy szubjektív idealista rendszerben, vagy pedig ezek az elméleti változások konkrét társadalmi-szociális összefüggésbe hozhatók? Újabb kérdés: a modern materializmus valláskritikája viszonylag miért erőteljesebb a modern idealista valláskonceptókkal szembeni elméleti feldolgozásában és kritikájában.

Pais István előadása alapot adott e kérdések (és sok más összefüggés) végig gondolására. Segített egy differenciáltabb valláskép és valláskritika kialakításában, nagymértékben tovább növelte a filozófiai kérdések iránti igényeket és érdeklődést.

KARIKÓ SÁNDOR

SZEGEDI Egyetem híreiből

AKADEMIAI NIVÓDÍJ

Az Akadémiai Kiadó kiadó-táncsa Nívó-díjban részesítette dr. Császár József egyetemi tanár és dr. Bán Miklós docens Optikai szintér — ligandumtér elmélet — komplex szerkezet című könyvét. A díjat a közelmúltban Köpeczi Béla akadémikus az MTA főtítokára adta át egyetemünk kutatóinak.

FRANCIA VENDEG

Novemberben a JATE vendégeként N. Jean-Louis Destonches professzor a párizsi VI. Egyetem Informatikai és Statisztikai Tanszéki csoportjának vezetője Szegeden járt és a Neumann János Számítógéptudományi Társaság felkérésére Informatika és előrelátás címmel előadást tartott.

BÜNTETŐJOGASZOK TANÁCSKOZÁSA

A József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága és Büntetőjogi Tanszéke november 27-én vitatást rendezett a büntetési rendszer továbbfejlesztésének elméleti kérdéseiről. Az ülésen mintegy 50 elméleti és gyakorlati szakember vitatta meg a dr. Fonyó Antal tanszékvezető egyetemi tanár által előterjesztett téziseket. Az elhangzott vélemények észrevételek, javaslatok több kérdésben számottevően hozzájárultak az új Büntető Törvénykönyv megalkotásának előkészítéséhez.

A Tudományos Minősítő Bizottság a közelmúltban két alkalommal is egyetemünkön rendezte meg a kandidátusi értekezés nyilvános vitáját. November 29-án a Szegedi Akadémiai Bizottság előadótermében Saad M. Abdal'a Mahgoub egyiptomi matematikus kandidátusi értekezésének nyilvános vitájára került sor. Az értekezés tárgya: Invarians pozitív leképezések Neumann-algebrákon. A jelölt aspiránsként négy évet töltött Szegeden, s itt a Bolyai Intézetben dr. Kovács István és dr. Szűcs József tudományos főmunkatársak vezetése alatt dolgozott. A kandidátusi vita bíráló bizottsága — amelynek elnöke dr. Székelyfalvi-Nagy Béla akadémikus, tagjai pedig szegedi, budapesti és debreceni matematikus szakemberek voltak — a jelölt munkásságát jelentősen értékelt és egyhangúan javasolta a tudományos bizottságnak, hogy ítélje oda az egyiptomi matematikusnak a matematikai tudományok kandidátusi fokozatát.

*

November 27-én a központi épület aulájában a vietnami Nguyen The Quang ösztöndíjas aspiráns (képlékeny) kandidátusi értekezésének nyilvános vitájára került sor. A jelölt értekezésének tárgya: Az alapabszorpciók éle és Urbach-szabály vanádiumperoxid egykristály esetében. A jelölt 1971. május 1-én kezdte el aspiránsi tevékenységét a József Attila Tudományegyetem Kísérleti Fizikai Tanszékén. Aspiránsvezetője: dr. Hevesi Imre, a fizikai tudományok kandidátusa volt. A kandidátusi vita bíráló bizottsága egyhangúan javasolta a Tudományos Minősítő Bizottságnak, hogy a vietnami fizikusnak ítélje oda a fizikai tudományok kandidátusa fokozatot. (Fotó: Kun Sándor)

EMLEKEZÉS LERMONTOVRA

Lermontov születésének 160. évfordulója alkalmából november 20-án tudományos felolvasó ülést rendezett a JATE és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola orosz nyelv és irodalom tanszéke. Dr. Fenyvesi István tanszékvezető főiskolai docens elnöki megnyitóját dr. Szőke György tanszékvezető egyetemi docens, Tóth Bédéné főiskolai adjunktus, D. Sz. Csernyovszkaja egyetemi docens és dr. Baróti Tibor főiskolai adjunktus tartott előadást Lermontov költészetéről.

November 25-én este a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola orosz nyelv és irodalom tanszékén Lermontov születésének 160. évfordulója alkalmából emlékestet rendeztek. Dr. Fenyvesi István tanszékvezető főiskolai docens üdvözölte a megjelenteket, köszöntött az Ukrán SZSZK főiskolán tartózkodó delegációját. Lermontov művészetét D. Sz. Csernyovszkaja kandidátus méltatta, majd a Kréikits József adjunktus vezette orosz irodalmi színpad mutatta be a költő műveiből és korabeli zeneszámokból összeállított műsorát.

KIÁLLÍTÁS

Főiskolánk tanárának, Cs. Pataj Mihály festőművésznek alkotásából novemberben kiállítást rendeztek a mindszei művelődési házban.

A KÖRNYEZET-VEDELEMRŐL

Dr. Megyeri János tanszékvezető főiskolai tanár november 24-én a biológiai szabadegetem keretében előadást tartott a környezetvédelem biológiai alapja címmel.

OKTATÓINK KÜLFÖLDÖN

Dr. Zsoldos Ferenc, a JATE Növényélettani Tanszékének docense az Országos Atomenergia Bizottság kiküldetésében novemberben egy hétig Bérsben tartózkodott és részt vett a FAO, valamint a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA) izotópszennyeződéssel foglalkozó nemzetközi szimpoziumán. Felkereste az IAEA és az Osztrák Reaktorcentrum Seibersdorfi Kutató Központját, ahol izotópméréseket végzett és megvitatta a nemzetközi együttműködés jövő évi kutatási feladatait.

Novemberben Kopenhágában járt dr. Kulka Frigyes egyetemi tanár, a SZOTE klinikai rektor-helyettese. Az Egészségügyi Minisztérium kiküldöttként részt vett az európai orvosegyetemek vezetőinek második értekezletén.

NEMZETKÖZI ELISMERÉS

Dr. Varró Vince egyetemi tanár, az I. sz. Beugyógyászati Klinika igazgatóját az NSZK Gastroenterológiai Társaság levelező tagjává, s svájci Nemzetközi Belggyógyász Társaság pedig rendes tagjává választotta.

UNESCO hírek

A JATE és az Orvostudományi Egyetem KISZ-UNESCO Klubjának tagjai november 14-én megbeszélést tartottak a Szegedi Biológiai Kutató Központ UNDP ösztöndíjas külföldi munkatársával. A megbeszélés célja az volt, hogy — a korábbi megállapodások értelmében — az érdekeltek felek véglegesen rögzítsék az együttműködés lehetőségeit és formáit. Ennek megfelelően az UNESCO klubok tagjai a jövőben rendszeresen patronálják a Szegeden tartózkodó, számos nemzetiséget képviselő biológus kollektívát, bevezetik őket a város ifjúsági és kulturális életébe. Az együttműködés első kiemelt programja a jövő félév elején kerül sor, amikor több részből álló, közös indiai kultúr-estét rendezünk.

Mint ismeretes, 1974-et az ENSZ Világnépesedési Évnek nyilvánította. Az emberiség jólétét fenyegető túlnépesedés veszélyeinek elhárítására az ENSZ és az UNESCO sokrétű, jelentős tevékenységet folytat. Ez adta az ötletet az UNESCO Klubnak arra, hogy valamilyen formában tájékoztassa az egyetemi hallgatókat a Föld népesedési problémáiról: a JATE Klubban november 20-án plakátkiállítást rendeztek, amely előreláthatólag két hónapig tekinthető meg.

Az UNESCO Klub december 12-én, csütörtökön, este 7 órakor az Egyetemi Klub nagytermében „A művészet, mint környezet” címmel vitatással egybekötött előadást tart, a környezetvédelmi akció keretén belül. A rendezvényen, amely nyilvános, UNDP ösztöndíjasok is részt vesznek.

CSILLAG ANDRÁS

Az első láncszem

Az MSZMP Békés megyei bizottsága és a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága elhatározta, hogy a megyei szakember-utánpótlás biztosítása, a szakemberellátottság javítása érdekében tervszerű kapcsolatokat alakít

egyetem és a SZOTE oktatói, az egyetemek párt- és KISZ-vezetői és szép számmal ott voltak a közvetlenül érdekelte hallgatói. Déllelőtti előadásában Enyedi G. Sándor, az MSZMP Békés megyei bizottságának titkára, a

A Békés megyei Nap résztvevőinek egy csoportja (Fotó: Kun Sándor)

ki a felsőoktatási intézményekkel. Elsősorban a Békés megyéből származó fiataloknak nyújtanak tájékoztatást arról, milyen munka folyik szűkebb hazájukban és milyen elhelyezkedési lehetőségek várnak ott az egyetemek, főiskolák hallgatóira.

November 29-én „Békés megyei Nap-ot” rendeztek Szegeden, az egyetemek központi épületének aulájában délelőtti 10 órától, ami a tervszerű kapcsolat első láncszemének tekinthető.

Az egésznapos rendezvényen megjelentek Békés megye párt-, állami és kulturális életének vezetői; résztvettek a tudomány-

megye gazdasági, kulturális és társadalmi életének helyzetéről tájékoztatta a hallgatóságot. Ezt követően a megye gazdasági és kulturális életét bemutató filmet vetítettek. Délután Nagy Jánosnak, a megyei tanács elnökhelyettesének előadása hangzott el a kapcsolattartásra vonatkozó elképzelésekről. A szakmai köröknek megfelelő csoportok beszélgetése során a hallgatók közvetlenül kérdezhették a megye megjelent vezetőit. Végezetül Nagy János összefoglalta a rendezvény tanulságait. A jól sikerült Békés megyei napot december 5-én „megismételték”; a megye vezetői ezúttal főiskolánk hallgatóival találkoztak.